

Spis treści

Wstęp	7
-----------------	---

CZĘŚĆ I. DZIEJE POGRANICZA MAZOWIECKO-PRUSKIEGO I GRANICY Z PAŃSTWEM ZAKONU KRZYŻACKIEGO

ROZDZIAŁ I. Stan badań, problematyka badawcza i źródła do poznania wałów podłużnych oraz dziejów pogranicza mazowiecko-pruskiego i granicy mazowiecko-krzyżackiej	19
---	----

Stan badań i problematyka badawcza	19
Źródła pisane	28
Źródła i opracowania kartograficzne.	32
Źródła i opracowania toponomastyczne	40
Źródła i opracowania archeologiczne.	43

ROZDZIAŁ II. Topografia pogranicza mazowiecko-pruskiego	47
---	----

Regiony fizyczno-geograficzne.	48
Ukształtowanie terenu	49
Gleby	50
Rzeki.	51
Brody	57
Bagna	59
Jeziora	61
Lasy	62
Surowce mineralne.	66
Drogi.	68

ROZDZIAŁ III. Toponimia pogranicza mazowiecko-pruskiego	76
---	----

Nazwy krain	77
Hydronimy i nazwy terenowe	82
Nazwy obiektów archeologicznych.	102
Nazwy miejscowe polskie.	109
Nazwy miejscowe pruskie	114

ROZDZIAŁ IV. Dzieje wczesnośredniowiecznego osadnictwa w strefie północnego pogranicza Starego Mazowsza	119
Osadnictwo wczesnośredniowieczne w świetle źródeł materialnych.	120
Cmentarzyska	120
Grodziska.	124
Osady.	134
Skarby	141
Struktury osadnicze w świetle źródeł pisanych i opracowań historycznych	144
ROZDZIAŁ V. Kształtowanie się pogranicza mazowiecko-pruskiego i granicy mazowiecko-krzyżackiej	157
Przebieg rzekomej granicy mazowiecko-pruskiej przed 1343 r.	163
Przebieg granicy mazowiecko-krzyżackiej po zawarciu ugody granicznej w Briatianie w 1343 r.	196

CZĘŚĆ II.
WAŁY PODŁUŻNE PÓŁNOCNEGO
POGRANICZA MAZOWIECKIEGO

ROZDZIAŁ VI. Wały podłużne — stan zachowania, przebieg, wyniki badań wykopaliskowych	219
Wały na prawym brzegu Nidy	220
Wały na północ od Orzyca	222
Wały między Orzycem a Turoślą	240
<i>Wal Graniczny</i> między Mazowszem a państwem zakonnym	253
ROZDZIAŁ VII. Charakterystyka, funkcja i czas budowy wałów podłużnych pogranicza mazowiecko-pruskiego i granicy krzyżackiego	260
Układ przestrzenny wałów i związek z elementami topografii	260
Drewniane konstrukcje wałów	265
Przeznaczenie wałów i czas budowy	270
Wznoszenie i funkcjonowanie wałów.	286
Zakończenie.	291
Streszczenie	294
Wykaz cytowanych źródeł i opracowań.	297